

ABONAMENTUL:

an . . . 28— Cor.
 mătate an 14— "
 luni . . . 7— "
 lună . . . 2-40 "
 numărul popular:
 an . . . 4— Cor.
 mătate an 2— "
 Pentru România și
 ica . . . 10— franci.
 tral de zi pentru Ro-
 și străinătate pe an
 40 franci.

ROMÂNUL

REDACTIA
 și ADMINISTRAȚIA:
 Strada Batthyányi Nrul 2.
 INSERTIUNILE
 se primesc la adminis-
 trație.
 Mulțămite publice și Loc
 deschis costă șirul 20 filerl.
 Manuscriptele nu se în-
 napoiază.
 Telefon pentru oraș, eo-
 mitat și interurban Nr. 730.

Insinuările și mistificările d-lui Slavici

In n-rul nostru de alaltăeri am insistat
 pra tezei d-lui I. Slavici prin care nă-
 ste a justifica desertarea din lupta na-
 lă a părintelui vicar-episcopesc Vasilie
 ggra.

Credem a fi dovedit prin acel articol
 eminicia desăvârșită a tezei d-lui I.
 vici, arătând premisele silogismului său
 stic ca absolut nedovedite. Argumenta-
 noastră a fost luată din însăși broșura
 tașului scriitor, vrednic de toată com-
 mirea noastră creștinească.

Vom insista acum asupra insinuărilor
 i Slavici la adresa partidului nostru
 onal, insinuări afară din cale triste,
 însă nu sunt altceva, decât svârcolirile
 i suflet, care și-a pierdut echilibrul re-
 rii sănătoase.

D. Slavici crede a stabili adevărul,
 d așează direcțiunile mai marcante ale
 ticeii noastre naționale în patru cate-
 ii.

D. Slavici crede, că unii dintre Ro-
 nii din Regatul ungar admit, că se poate
 ăra și pentru neamul românesc din
 aria și Transilvania libertatea de des-
 are în actualul Stat ungar și că acești
 năni în urmare au luat angajamentul
 a face tot ceea ce omeneste e cu pu-
 ca să și-o asigure.

D. dr. Iuliu Maniu de altă parte ar
 cut în public declarațiunea, că chestiu-

nea română n'o să poată fi rezolvită, de
 cât după ce se va fi schimbat actuala or-
 ganizațiune a Statului ungar. Prin această
 declarațiune d. dr. Iuliu Maniu s'ar fi pus
 în conflict cu aceia dintre concetățenii săi
 români, cari țin să ia parte la viața pu-
 blică a patriei lor chiar și acum, mai în-
 ante de a se fi făcut schimbarea în orga-
 nizațiunea ei.

3 Și iarăși d. Aurel Popovici susține la
 Viena și la București, că numai într'o Mo-
 narhie habsburgică unitară pot să-și asi-
 gure Românii libertatea de dezvoltare. Și
 afirmă d. Slavici, că spuind-o aceasta d.
 Aurel Popovici și în coloanele unui ziar
 din Brașov, dânsul bagă zizanie între fra-
 ții săi.

4 În sfârșit a patra categorie de Români
 ar fi aceia, cari mai vârtos bagă zizanie
 între frați spunând și azi și mâne, că res-
 tabilirea unității în organizațiunea Monar-
 hiei habsburgice nu e cu puțință și că Ro-
 mânia din țările subjugate nu se vor bu-
 cura de libertatea de dezvoltare, decât du-
 pă-ce se vor fi unit cu frații lor din Rega-
 tul român.

Susținem din capul locului, că acea-
 stă clasificare a direcțiilor politice la Româ-
 nii din Ungaria și Transilvania e o simplă
 născocire a d-lui I. Slavici.

Mai presus de toate trebuie să pro-
 testăm cu toată tăria convingerilor noastre
 curate în contra insinuărei nechibzuite a
 d-lui Slavici, că între Românii din țările
 aparținătoare Coroanei sfântului Ștefan s'ar
 afla (*iredentisti*) cari ar susținea, că *Româ-
 nii din țările subjugate nu se vor bucura
 de libertatea de dezvoltare, decât după ce*

*se vor fi unit cu frații lor din Regatul
 român.*

Insinuarea aceasta a d-lui Slavici e
 păcat strigător la ceriu. Până aci condu-
 cătorii politici ai fraților nostri maghiari ne
 acuzau de *iredentism* fără să se fi putut
 provoca în chestiunea aceasta la mărturisirea
 a nici unui Român de samă. De aci în-
 colo toți deputații maghiari, cari își fac ca-
 rieră politică din ponegrirea sistematică a
 concetățenilor lor români, vor purta tot-
 deauna cu ei broșura d-lui Slavici și noi
 va trebui să ascultăm cu fața îmbujorată
 de rușine, cum ni se vor reproduce scri-
 sele unuia dintre scriitorii români cei mai
 de samă, care însuși recunoaște și ne a-
 cuză, că o parte a Românilor din Statul
 ungar profesază *iredentismul* și susțin, că
 Românii din Ungaria nu se vor bucura de
 libertatea de dezvoltare, decât după-ce se
 vor fi unit cu frații lor din Regatul român.

Sunt convins, că d. Slavici nu și-a
 dat seama de ceea ce a scris. Am ținut at-
 tât de mult la omul acesta, l-am iubit atât
 de mult, încât îmi este peste puțință a
 crede, că starea sufletească i-a fost nor-
 mală, când a scris grozăveniile aceste.

Noi Românii din Statul ungar, și peste
 tot Românii din Monarhia habsburgică nici
 o singură dată în șirul lung al veacurilor,
 de când trăesc în această alcătuire de Stat,
 nu au dat nici cel mai mic semn de vre-o
 dorință a lor de a se rupe dela sânul a-
 cestei Monarhii și a se uni *politicește* cu
 frații lor din principatele române. Chiar și
 Mihaiu-Vodă Viteazul a cucerit Ardealul
 în numele Impăratului.

Nu cu fățarnicie, ci din adâncul convin-
 gerilor noastre am mărturisit confesiunea

Un dangătul de clopote de seară...

De dr. Horia Petra-Petrescu.

Cum stetea în fotoliul de lângă fereastră,
 capul aplecat pe umărul stâng, cu mâinile
 de proptite de perinele fotoliului, cu pleoapele
 închise, cu musteața neîngrijită — părea un
 bătrân, care își așteaptă dricarii, să-l ducă la
 mână.

Pe fereastra deschisă se jucau două rân-
 ci, ciripind sfătoase. Un miros potolit de tă-
 ră se răspândea prin odăița curățică.

Ciripitul vesel te izbea dureros față de tă-
 ră, care domnea împrejurul bolnavului.

De departe, de undeva, s'a pornit o adieră
 de clopot. Glasul de metal se tânguia mocnit —
 cântând inserarea:

Lang-lang-lang-lang...

Bolnavul și-a deschis ochii pentru câteva
 minute. Era atâta jale răspândită în privirea lui!

Clopotul îi aducea amintiri din trecut.
 Clopotul îi smulgea fără de milă simțăminte
 amare. Clopotul își bătea joc de starea lui
 acum.

Bolnavul și-a răzimat capul de fotoliu, a
 căutat din greu și a căutat să ațipească.

Zadarnic.

...O vede ca atunci — când se plimbau în
 aerul inserării. Șuvițele cenușii ale amurgului
 erau să-i cuprindă în mrejele lor. Subt pu-
 nta misterioasă a sunetelor de clopote de seară
 începuse să-i destăinuiească el întreaga sim-

țire. Cuvintele căpătau farmec nou, rostite în
 momente fericite. I-a vorbit cum a știut el mai
 bine și mai frumos. I-a apropiat capul de piept,
 simțind apropierea ei și fiecare idee, să fi fost
 cât de simplă, cât de banală, parcă îmbrăcase
 o dulamă crăiască.

Drept răspuns i-a fost dat să audă... (ii
 sună și acum în urechi)... un răs, un răs stri-
 dent, *brutal*, care părea că zice:

— „A în sfârșit! În sfârșit! Iată destăinu-
 irea după care alergam! Și așa mă iubești?! Asta
 voi am să o știu! *Incă* o învingere! Imi pare bine!
 ...Eu merg mai departe! Sunt satisfăcută: unul
 mai mult la picioarele mele! Pune-ți pofta-n
 cui...”

Inima lui s-a strâns ca o mimoză apucată
 de o mână nemiloasă.

Cui i-a destăinuit el ce avea mai sfânt în
 suflet?

De ce nu și-a întrebat el sufletul mai bine?
 E peste puțință ca sufletul să nu-i fi putut
 prevesti răsul acesta.

De atunci îi răsună în urechi răsul, în dan-
 gătul clopotului de seară, de câte ori se înse-
 rează și-l cuprind gândurile și amintirile.

S'a îmbolnăvit rău. A urmat o boală lungă,
 lungă. Inima lui cerea repaos. Liniștea e o soră
 de caritate pentru un suflet chinuit.

În liniștea asta mare, cucernică, sfântă, în
 liniștea asta, care-l copleșea, dedea el sbor gân-
 durilor sale. Mai știi? liniștea asta îl inspira.

Nu mai vedea nici pe Margareta, la care

ținuse el atâta, nu mai auzea nici răsul
 ei brutal, nu se mai lovea de privirea ei batjo-
 coritoare, în momente, când credea el că-și
 smulge din suflet acordurile cele mai tainice —
 ci *visa*. Visa, cu condeiul în mână, o *altă* ființă,
 așa, cum și-o închipuia el cu fantezia deslân-
 țuită.

— Și a așternut pe hârtie tot ce dorea el
 să spună ființei din imaginație. Toate gingăsiile,
 toate îmbrățișările pătimașe, păstrate pe seama
 ei — le-a împărtășit hârtiei.

Cetitorii?

Unii râdeau. Se gândeau la trupul lui isto-
 vit, la ochii lui căzuți în fundul capului.

Alții, puțini — îl pricepeau. Rândurile lui
 le erau balsam, cu care-și înfășorau inima lui,
 de răsete brutale.

Dela o vreme au început să treacă poeziile
 lui din mână 'n mână. Le citea și cel cu inima
 murdară și cel cu inima curată. Ce păcat, că
 n'ai puțință să stabilești o carantină, pe seama
 inimelor, cari știi că nu sunt vrednice de a
 simți ceva curat. Ca și când ai prinde cu degete
 murdare, unuroase, o carte scumpă, minunată,
 albă, cu miniaturi prețioase.

Inimile murdare dedeau cu socoteala că
 este vorba de ceva frumos, de ceva sfânt și se
 îmbătau de cadența versurilor sculpturale. Și
 atât.

Cât de dureros îl ating sunetele de clopot...

Lang — lang — lang — lang...

Totul e atât de trecător!

de credință referitor la această chestie în articolul-program al acestui ziar.

„Suntem fii credincioși ai Statului ungar și loiali supuși tronului și dinastiei. În șirul lung al veacurilor, de când s'a încheiat această alcătuire de stat, în nenumărate rânduri strămoșii noștri și-au vărsat scump sângele lor apărând hotarele țării în contra năvălitorilor păgâni. *Niciodată în această lungă înșiruire de ani poporul românesc nu s'a clătinat în credința sa față de țară și tron. Iredentismul român este născocirea veninoasă a dușmanilor noștri.*”

Ni se îngheață sufletul de durere, că la acești dușmani s'a alăturat acum și Ioan Slavici.

Celelalte trei categorii de politicieni români vor fi existând, nu-i vorbă. La tot cazul sunt Români, cari cred, că se poate asigura și pentru dânșii libertatea de dezvoltare în *actualul Stat ungar* și guvernul țării n'are decât să dovedească prin politica sa, că acești Români au dreptate, ca apoi toți Români să primească convingerea aceasta.

Fără îndoială însă mulțimea Românilor, întreg partidul național român dimpreună cu d. dr. Iuliu Maniu nutrește convingerea, că chestiunea română n'o să poată fi rezolvită, decât după ce se va fi schimbat actuala organizațiune a Statului ungar. Această schimbare trebuie să se facă prin *votul universal, prin reforma administrațiunii pe temeiuri curat democratice, prin legi școlare, cari să servească numai scopuri pedagogice, prin reforma justiției în conformitate cu firea poli-etnică a statului și prin seria întreagă a acelor reforme, cari vor prefăce Statul feudal de astăzi în Stat modern european.*

Aceasta o pretinde partidul național român și d. Slavici greșește ori spune intenționat neadevăr, când susține, că aceia dintre Români, care pretind toate aceste lucruri, se pun în conflict cu aceia dintre concetățenii lor, care țin să ieie parte la viața publică a patriei lor. Români toți țin să ieie parte la viața publică a patriei lor și doleanța lor cea mai mare o con-

stituie tocmai faptul, că politica actuală de guvernare a Statului le face imposibilă această participare.

Este adevărat, că d. Aurel Popovici în frumosul său op *„Die Vereinigten Staaten von Gross-Österreich“* susține teza, că numai într'o Monarhie habsburgică unitară pot să-și asigure Români libertatea de dezvoltare, dar d. Slavici iarăși însinuă și susține neadevăr, când zice, că d. A. Popovici spunând-o aceasta și în coloanele unui ziar din Brașov bagă zizanie între frații săi.

D. dr. Aurel Popovici a rămas între toate împrejurările fiu credincios al neamului său și *niciodată* nu s-a aflat între aceia, cari au băgat zizanie între frați, ci tocmai din contră *totdeauna a susținut solidaritatea și disciplina* în sânul partidului național român și totdeauna s'a ridicat puternicul său cuvânt tocmai în contra acelor, cari au băgat și se silesc și acum să bage zizanie între Români.

D. dr. Aurel Popovici își are convingerile sale politice bine întemeiate, dar d-sa ar fi cel mai bucuros, dacă contrar convingerilor sale politice s'ar putea dovedi *în faptă*, că și în actualul Stat ungar se poate asigura pentru Români libertatea de dezvoltare. Niciodată d. Popovici n'a desmântat pe Români, ca să caute adevăritatea acestei posibilități.

Este însă cert, că dacă politica de guvernare a Ungariei va dovedi fără îndoială temerea, că în Statul actual ungar nu se poate asigura pentru Români libertatea de dezvoltare, atunci se va înmulți numărul acelor, cari vor primi convingerile politice ale d-lui dr. Aurel Popovici referitoare la Monarhia habsburgică unitară.

Asupra *esenței* pretensiunilor noastre politice nu este nici o diferență între noi și între d. dr. Aurel Popovici.

Fie în Statul actual ungar, fie într'o Monarhie habsburgică unitară: *recunoașterea și asigurarea ființei naționale a poporului românesc și garantarea acestei recunoașteri și asigurări prin validitatea politică a națiunii noastre în raport cu*

însemnătatea sa numerică, economică, culturală, ca element constitutiv al Statului ungar. — iată dogma la care ne chinăm. Și în această dogmă d. dr. Aurel Popovici este absolut solidar cu noi și toți Români de omenie.

D. I. Slavici a fixat esența politică Tribuniștilor în pretensiunea de a se forma *forma statornică*, prin care să ni-se spire tuturor *cea mai deplină încredere viitor.*

Ce au înțeles Tribuniștii și mai ce înțelege d. Slavici sub *acea formă statornică?*

La întrebarea aceasta încă nimeni nu dat răspuns. Cu altă ocazie vom încerca să dăm noi răspunsul.

Corruption and Reform in Hungary

Gy R. W. Seton-Watson

London, (Constable & Co. LTD; 1911.

Acesta este titlul unei cărți prețioase publicate de d. R. W. Seton Watson, cunoscut blicului nostru românesc sub pseudonimul Scotus Viator. În această carte, se ocupă amănunțit cu legea electorală din Ungaria felix, isprăvile coaliției, care venise la putere cu sarcinarea primită din mâna suveranului de introduce votul universal, cu stările anarhice domnesc în Ungaria pe timpul alegerilor, (în deosebit se oprește asupra alegerilor întâmpl anului trecut), iar ca concluzie recomandă câteva remedii, cari ar putea să ne scape din această stare haotică, ferind țara de catastrofă, de zastru ireparabil.

Suntem recunoscători domnului Scotus Viator pentru serviciul prețios ce ni-l face neamurilor nemaghiare, cari gemem sub jugul rasei dominante maghiare, adevăc a oligarhiei maghiare, care ocârmuește destinele acestei țări. Prin studii temeinice, ca studiul d-sale, strălucirea se va lămuri asupra mult trâmbișatei maghiare și toleranțe maghiare, și va începe să apară o nouă politică maghiară după merit. Căci d-lui Seton, te cuprinde pare-că un fel de rușine, că un străin, ca d-sa, cunoaște cauză și țările din Ungaria mai bine ca noi, și bine informat aproape în toate decât noi, și comentând așa zicând un interes mai mare de soarta noastră, decât noi înșine. De Dumnezeu să se găsească cât mai mulți bărbați

Un suspin?
O vorbă dela inimă, caldă, bună?
Un blăstăm?
Un răs frivol?
O viață?
Lang — lang. —

Toate trec, ca și când n'ar fi fost nici odată...

Rămâne doar ce ai simțit mai tare. Dacă ai știut să te ridici peste banalitățile vieții. Dacă-ți poți zice: Am însemnat ceva, frând.

Dar e atât de ușor să însemnezi ceva?

Lang — lang. —

Își duce mâna slabă la ochi, la tâmpile, își proptește capul în mână și colindă cu ochii pe afară.

Ingrijitoarea, o femeie bătrână, numai sbârcituri, aduce în odaie lampa aprinsă. O așează pe masă — vrea să tragă perdelele.

— „Nu... mai stau puțin... vreau să văd cum se înserează...”, zice el cu glasul stîns.

„Dacă ar putea să adoarmă odată, să adoarmă dus — ușor, lui, fără de dureri, fără de bucurii și să nu se mai trezească nicicând... nicipând. Nirvana visată de poet! Să nu mai simțescă nimic. Să fie una cu universul.

Deodată, fără să vrea, tresare.

Mâna lui dă de ceva cald. E răsuflarea unei ființe omenești. O răsuflare pătimășe.

— „Marga...” murmură el,

Ochii lui caută prin întunec. Pupilele i se măresc. Da, la picioarele lui stă ghemuită Marga,

căreia îi destăinuise el gândurile și simțemintele cele mai sfinte ale sufletului său.

— „Marga! tu aici?” întreabă el.

Iar ea îi răspunde, izbucnind:

— „Da... am venit... am venit să te văd...”

Am auzit... că ești bolnav... ești bolnav... din pricina mea!”

El duce mâna la creștetul capului ei. Își cufundă degetele în părul ei mare, negru — se vede că e negru, chiar și în cenușul răspândit prin odaie — și surăde...

— „Ai venit să mă vezi... Acum? Ai o inimă... o inimă de aur... ce să zic?...”

Cât de tânguios sună clopotul de seară!

Acum sunt două clopote — apoi trei.

Parcă duc oamenii la groapă sute și sute de morți și parcă s'au ascuns sub aripele sunețelor ăstora bocetele celor rămași înapoi...

— „Și ce vrei acum?” întreabă el.

— „Să-mi ispășesc păcatul... Văd că am greșit... iartă-mă. Tu trebuie să mă înțelegi...”

— „Să te n'țeleg?... O, te n'țeleg prea bine...”

Iată, draga mea Marga, cum te n'țeleg...”, bolnavul se așează mai adânc în fotoliu și mâna lui se joacă mai departe cu o şuviță din părul ei. „...Ai fost sburdalnică... Ți-a plăcut să alergi din victorie în victorie, ca un general pe câmpul de luptă. Indată ce împlântai steagul pe o redută, alergai mai departe, la alte învingeri... N'aveai dorința să te oprești și să te bucuri de o singură izbândă, dar izbândă mare, trainică, care te ridică în ochii celui învins... Nu te-am priceput?...” Marga își ascunsese capul în palme și plângea.

— „Eu?” urmă el, „eu visam altceva. Și fost atât de neghiob de m'am oprit în fața Trebuie să citesc dela cea dintâi căutătură, n'ai să-mi poți răspunde la ceea ce te voi întreba... Dar m'au ținut pe loc apucăturile strategice... Ai fost meșteră într'astea, n'am să zic. Cu cât întindeau cursa mai bine, cu atât mă prindeam mai sdravân în lațurile întinse. Apoi urmă, după un târziu:

— „Nu mai plânge. E prea târziu pentru așa ceva... S'a întâmplat... Ce mai poți schimba? Aștepti să mă revolt? Să te blăstăm?... Te șeli. Cine știe dacă n'am să-ți mulțumesc eu? Vezi? M'ai scuturat din visurile mele... Mi-ai în față. Mi-ai dărâmat castelele spaniole. Și asta m'ai făcut să visez mai departe; căci m'ai bătut în piept și mi-am zis: „Și totuș, n'am să las de iluziile mele!” Mi-ai dat cheia inimii mele, cu purtarea ta... Am deschis țărâmurile lui noase, m'am plimbat pe poteci pline de umbra minunată — firește, toate astea în închipuire... dar nu e și viața noastră întreagă o închipuire?...”

Lampa ardea liniștit pe mesicioară. Lumina ei galbuie cuprindea sofa, cărțile, călămarul filele de hârtie, scrise de curând.

— „Eu nu sunt de vină că ești nenorocit, îngână Marga.

— „Nenorocit? Eu, nenorocit?... Dar ne-ți spune că am avut puțința să fiu când fericit pe pământ?... Sunt unele ființe, Viola, că caută, caută, caută într'una, după o ființă, ca să-i înțeleagă și toate căutările lor le sunt ză-

această cauză atunci cauza noastră sigur va învinge. Răsplătească-i d-lui Seton bunul Dumnezeu, căci noi nu-i putem răsplăti jertfele ce le face pentru noi.

Deocamdată, vin a remarca punctele mai importante din acest studiu important, a cărui arie este un adevărat eveniment politic pentru noi. Mai remarcă însăși părțile slabe ale legii electorale din 1874 art. XXXIII. În urma multelor condiții ce le pretinde legea, ca să poți avea drept de vot, dare de pământ, profesiune, drept nobilitate etc. din populația rurală sunt reprezentate numai 1/10, iar din micii industriași numai 13%. Ca urmare a legii acesteia, care restrânge dreptul de vot între cadrele cele mai înguste, două circumscriptii, sau cercuri electorale au cu mai puțin de două sute de votanți, 9 cercuri cu mai puțin de 100, 49 cu mai puțin de 1000, iar 280 mai puțin de 3000. Numai 7 cercuri: 4 în Budapesta și cercurile Caransebeșului, Gödöllő, Homona au mai mult de 7000. Iar ceea ce pune în uimire pe fiecare om nepreocupat — cu tot numărul mic de votanți, în anul 1901 una a treia parte a votanților a fost aleși prin mai puțin de o sută de voturi, aproape două din trei părți mai puțin de o mie, și numai 11 candidați au primit mai puțin de 1000 voturi. În anul 1896 au venit la putere numai 73 5/10%, în 1901 67.3, în 1905 67.3, în 1906 67.8, iar în 1906 numai 61.9%. Aduge la toate acestea, că în anul 1906 nu mai puțin de 189 de cercuri au reușit fără contracandidați, ceea ce dovedește că guvernul dispune de o ceată imensă de mameluci, gata de orice jertfă. Mameleci, recrutați cum bine observă d. Seton, în cercurile naționalităților. De aci se explică apoi și cu care s'a năpustit guvernul asupra candidaților naționaliști, ca nu cumva să-și piardă majoritatea asigurată anume de aceste cercuri în vreme.

Relevă în deosebi nedreptatea ce se face în legea electorală, în Ardeal. În Ungaria populația zisă, dreptul de alegere îl au 6.1% a populației, în districtele mai centrale dela 6.5 până la 7.5; pe când în Ardeal se împărțesc dreptul la vot numai 3.2%. Astfel că din 74 de deputați, pe cari îi trimete Ardealul în parlamentul din Pesta, 35 reprezintă patru comitate și 15 orașe ungurești, așa dară 28% din populație, și numai 30 de inși celelalte 72% a majoritate absolut românească. Cu un cuvânt când pe 50—60 de mii Români se vine un deputat, pe atunci pe 4—5 mii de Săcui ia să se vine tot un deputat.

Apoi scoate în relief împrejurarea, că un român transilvănean, trebuie să aibă moșie de mai puțin de 6 ori mai mare, ca compatriotul său maghiar, trebuind să arete un venit net de 159 coroane de pe moșia lui. Amintește mai departe diferența între dreptul de vot a celor dela orașe

în asemănare cu acelor dela sate, ca o nouă dovadă, că Ungurii vreau cu tot prețul să excludă dela drepturi politice poporul român, în cea mai mare parte compus din economi, agricultori. În chipul acesta, continuă d. Seton, am ajuns acolo, ca drepturile poporului să fie în mâinile nobililor și ale Jidovimei.

După ce a scos în relief acestea inconveniente ale legii, trece la înfierarea după merit a împărțirii arbitrare a cercurilor electorale. Arată cum nu s'a ținut cont de naționalitate, de geografie, de nimica.

Arată cum centrele electorale, cari în fiecare cerc is numai unul singur, în loc să fie la mijloc, pentruca toți să poată ajunge ușor acolo, în multe cazuri sunt chiar la marginea cercului electoral, și mai cu samă în centre maghiare, unde alegătorii nemaghiari sunt expuși la fel și fel de șicane. Astfel e Caransebeșul, Beiușul, Făgărașul, Sebeșul, Sighetul-Marmației etc. Alegătorii din jurul Băiei mari, în loc să voteze în oraș, trebuie să meargă distanță de 40 de kilometri la Dunakeczel, iar alții cari locuiesc spre Ost de Dunakeczel, trebuie s'o lase în stânga și să meargă multe miluri spre Dunapata. Năsăudul dela tren este departe de 20 kilom., iar dela punctul cel mai extrem al cercului 80 kilom. și a. m. d. Cercurile dela frontiera țării, sunt tăiate în linii lungi și înguste, anume croite, parcă pentru mai marea comoditate a alegătorilor, ca să nu-și ostenească prea mult picioarele (!) Granițele altora, spune d. Seton, sunt așa de arbitrare, formează o linie așa de încălțită, încât îți aduc aminte de cimiliturile chinezești din copilărie.

Pe lângă toate greutățile acestea naturale, mai este apoi mișelia organelor guvernului. Îți împedecă în fel și formă alegătorii tăi ca să ajungă la destinație. Îți baricadează drumurile, îți strică podurile, îți lasă alegătorii să stea afară în ploaie și vânt, cum s'a întâmplat cu alegătorii Români la Baia de Criș, în anul 1905, sau eventual prin cordon militar sau jandarmerie nici nu-i lasă la vot până e gata alegerea, și dacă țărani își perd răbdarea, acolo-s jandarmii să facă dreptate cu vârful baionetei. Astfel alegerile din 1910 au avut vre-o 12 jertfe, între cari 5 Români la Mărgineni. Pentru ținerea ordinii în timpul alegerilor Guvernul trimite armata comună și jandarmeria, oastea specific maghiară. În anul 1910 a fost o mobilizare parțială a armatei întregi, peste 173000 de cătane pentru asigurarea biruinței guvernului.

Spune mai departe despre partea ce-o au la alegeri organele Statului, protopretorii în cercurile lor și notarii în comunele lor. Cum cu săptămâni înainte cutreeră cercurile, intimidând pe alegători și corupându-i, și dacă nu ajută amenințările, ducându-i uneori cu sila la urnă să voteze pentru candidații guvernului. Oficiali

maghiari n'au nici un scrupul când comit astfel de fărâdelegi, știind bine că vor fi premiați pentru acest patriotism al lor. Reprezintă în colorii cât se poate de vii isprăvurile jandarmeriei, care potopește cercurile în timpul alegerilor. Astfel că alegerile în Ungaria au înfățișarea unui războiu civil și cu tot dreptul au enunțat Românii în memorandumul lor din an. 1892 înaintat Maiestății Sale, că un cetățean nemaghiar nu poate lua parte în campania electorală decât cu primejdia vieții sale. Relevăm în fine chipul arbitrar cum sunt compuse listele electorale. Că anume nu se pune numele corect, sau se schimbă vrâsta, sau se lasă în chip arbitrar afară, iar petițiile cari cer îndreptarea răului, au soarta de a fi aruncate în coșul de hârtie, sau date uitării cu totul. În comitatul Nyitra spre exemplu au fost la anul 1895, 22,812 de alegători; câțiva ani mai târziu numai 17,073. Dintre cei 5739 scartați din listă, n'a fost nici unul Ungur, ci toți Slovaci. Merită să relevez și nedreptățile, ce d. Seton constată, că se fac din partea președinților de alegere față de bărbații noștri de încredere; față de alegătorii înșiși a căror identitate nu vreau s'o recunoască pe motive ridicole, a căror vot îl anulează pentru cea mai mică greșală limbistică... Citează ca pilde clasice cercul electoral slovac Szenicz din comitatul Nyitra cu ocazia alegerilor din 1906 și cel din Verbo.

Nu mai amintesc de corupția prin bani a alegătorilor, despre care d. Seton vorbește pe mai multe pagini, și o dovedește chiar de băbaterile parlamentare, respective din interpelările din dietă, căci o cunoaștem prea bine și știm, că guvernul are anume fonduri electorale din bugetul țării, fapt remarcat și de d. Seton cu multă indignare.

Și după ce le-a înșirat toate acestea și dovedit din scrierile autorilor de seamă (grof Kreith Béla, Tékép az 1906 országgyűlési képviselőválasztások eredményéről, 1906; Ung. Stat. Jahrb. XIV., Bunzel Studien zur Sozial und Wirtschaftspolitik Ungarns, etc.) și din rapoartele foilor (Neue Freie Presse, Magyar Hirlap etc.) conchide cu tot dreptul partea introductivă a cărții sale, enunțând: „E evident, că un sistem electoral, ca cel descris mai sus, departe de-a fi demn de o țară a cărei constituție datează din veacul al XII-lea eclipsează constituția Angliei în epoca ei cea mai coruptă înaintea „Reform Bill“-ului și a legii Tomany.

În capitolul XV. al cărții sale d. Seton arată care ar fi calea să poată eși țara din criza amară, ce bântuie în sânul ei. Unica cale indicată, este cea arătată de eminentul bărbat de stat Kristóffy și apărată de oamenii grupați în jurul revistei sociologice „Huszadik Század“: Votul universal, secret, egal, îngrădit cu toate garanțiile așa cum pretinde și partidul nostru național. Apoi validitatea naționalităților pe toate terenurile vieții publice, administrație, justiție; respectarea limbei lor la tribunale, în comune pretutindenea. Așa spre exemplu în comune și comitate să se publice procesele verbale și în limba naționalităților, dacă ele reprezintă a treia parte a populației. Aplicarea numai a acelor oficiali, cari știu perfect limba ținuturilor etc. Libertatea de presă, libertatea întrunirilor asocierilor să nu fie numai pe hârtie și alte multe, cari trebuie să modernizeze Ungaria și s'o pună pe un pedestal de civilizație mai ridicat.

Cartea se ocupă în capitole separate cu alegerile dela Chișineu, Vinț, Ighiu, Caransebeș, Orăștie, Lovrin, Szakolca etc. dovedind cu date sigure și documente nelegiurile comise pentru înfrângerea deputaților naționaliști.

Are apoi și un capitol despre intoleranța deputaților maghiari față de deputații români reproducând scenele parlamentare sgomotoase din incidentul vorbirilor deputaților români.

Acesta ar fi sumarul învățăturilor prețioase depuse în această carte, pe care procurorul de sigur o va lua-o la ochi, căci conține mult adevăr. Noi să ne întărim în nădejdea unor zile mai bune, cari și după părerea d-lui Seton trebuie să vie, căci vremile sunt de așa și un Apponyi sau Andrassy nu le vor putea opri cursul.

Correspondent.

...fiindcă... ei, fiindcă au gusturi prea aspre... Se isbesc apoi de realitate, nu vreau să se de ea și se refugiază din nou în lumea lor divină și caută mereu, până ce ajung la marginea groapei... Și de ce să plângi tu? N'are nici noimă. Tu nu m'ai putut pricepe... am crezut că ai alte calități, închipuite de mîntea mea înmăntată și mi-am dus visul mai departe... morocit în iubire? Dar poate că numai așa am simțit eu bine. Nenorocirea mea mi-a dat centele din visurile mele pline de poezie...

Se juca cu pletele ei negre și surâdea trist și tăia în carne vie. Avea dreptate, cu ce spusese? Nici el nu o știa. Era cu puțință să fie așa.

A început să improviseze. Ritmul îl cuprinsese în mrejele lui:

Tu n'ai trăit, iubito, pe lumea fermecată,
Tu n'ai simțit chemarea nebună-a unei legi
Ce-i mai presus de simțuri, tu nu poți să
[înțelegi
Durerea, mângăierea. iub'rea 'mi nici odată...

Vinzându-te de mână, în ochi privindu-ți
[drept,
La piept când răzimat-am căpșorul tău cu-
[minte,
Tu n'am știut atuncea simțirea-mi că mă
[minte,
Căsam că și la tine e-același fior în piept.

În visurile mele te ridicam 'n zare
În ochilor, simțirei, mărețe forme dau,

Dintr'o celulă 'ngustă un Univers croiam —
Și am trăit în visuri din vremuri legendare...

*

Lumina de pe masă ardea cu o flacără atât de liniștită, cefrumos ar fi putut să cadă peste doi îndrăgiți, cari se pricep...

Dar ultimele sunete ale clopotului piereau în întunec.

Lang — lang — lang — lang...

GLUME.

Mulțumit și nemulțumit. Unui ofișer, i-a venit rîndul să se însoare. A doua zi după nuntă, ordonanța ofișerului, crezând că este și de datoria lui ca să prezinte omagiile sale noiei stăpâne, să prezintă în fața ei. După ce bolborosi câteva cuvinte, preparate de multă vreme, sfârși prin a se incurca.

Stăpânei sale fiindu-i milă de incurcătura ordonanței, căuta să-i vină în ajutor.

— În sfârșit, zise ea, ești mulțumit că s'a însurat căpitanul tău?

— Pe de o parte sunt mulțumit, răspunse ordonanța, iar pe de alta nu.

— Pentru ce ești mulțumit și pentru ce nu ești, întrebă noua stăpână.

— Sunt mulțumit, răspunse ordonanța, fiindcă o să mîncăm mai bine și sunt nemulțumit, fiindcă o să mai am o păreche de ghețe mai mult de făcut!

In chestie personală

Domnul I. Slavici în broșura d-sale „Sbuciumări politice la Românii din Ungaria” se ocupă și cu neînsemnata mea persoană, bătându-și joc de mine și imputându-mi fapte, cari în viața mea nu le-am săvârșit.

La partea, ce atinge activitatea mea politică, îmi rezerv dreptul a răspunde mai târziu, după procurarea unor dovezi, cari deocamdată îmi lipsesc. Este însă în broșura d-lui Slavici o insinuație josnică, atât de isbitoare, încât mi se impune datoria a da fără amânare o categorică desmintire.

Domnul I. Slavici scrie: „Ioan Russu-Șirianu a fost izgonit și dela Arad și a părăsit plângând redacțiunea „Tribunei”, pentru că acelaș amic dr. Ștefan C. Pop amenința cu o ruptură în partid, dacă nu va fi sacrificat „visătorul nebun”, care vrea să sădească iubire și „între popoare”. Față de această perfidă și nemernică insinuație declar pe cuvântul meu de onoare, că eu numai după moartea lui Russu-Șirianu am aflat, că dânsul în timpul din urmă n'a făcut parte din redacțiunea „Tribunei”; iar că a fost izgonit de acolo, o aud primadată dela d. Slavici.

De câte-ori întrebam pe domnii dela „Tribuna” despre Russu-Șirianu, totdeauna mi-s'a spus, că este concediat, ca să-și caute de sănătate, și că i-se dă plata regulat. Așa dară nu puteam nici presupune, că dânsul a părăsit, ba chiar a fost izgonit dela „Tribuna”. Iar ce mă privește pe mine, atâta amestec am în daraverile interne ale „Tribunei”, câtă complicitate are d. Slavici în detronarea regelui Portugaliei. Deși d. I. Slavici în broșura sa este stăpânit de patimi și se petează la multe personalități, totuși nu pot presupune, că acuzațiunea, ce mi-o aruncă cu atâta temeritate, a cules-o din vânt. Drept aceea îl somez cu toată severitatea, să numească fără preget, fără înconjur și fără hesitare, izvorul, de unde și-a căpătat informațiile.

E vorba, că se calomniază în numele unui mort, ceea ce după priceperea mea și simțul meu creștinesc este păcat de moarte.

Domnul Slavici în sbuciumările sale sufletești se plânge, că nu i-a fost cruțată nici onoarea privată, și tot atunci se face culpabil de aceeași crimă și încă de crima calomniei în numele unui mort. Dacă e curios d. Slavici, afle, că eu cu fieertatul Ioan Russu-Șirianu m'am împăcat încă de demult, deoarece toate nedreptățile, pe cari mi le-a făcut i-le-am iertat, pentru că acelea nu din inimă rea, ci silit și la îndemnul unor oameni răi a trebuit să le facă.

Nu mă silească deci d. Slavici a-i descoperi, cine i-am fost eu lui Rusu-Șirianu, pentru că nobleța îmi impune rezerve, dar și altcum coloanele acestui ziar nu sunt destinate pentru răfueii personale. Întrebe însă d. Slavici pe nepoată-sa, d-na Lucreția Rusu-Șirianu, ce li-a fost lor casa mea la începutul vieții lor conjugale; cum și pentru ce s'a înființat „Tribuna”, pe a cui cambii s'au ridicat banii cauțiunei? Dacă d. Slavici s'ar informa și ar afla toate peripețiile, prin cari a trecut familia nepotului său aici în Arad, precum și „Tribuna”, n'ar arunca cu pietre în mod atât de ușuratic și nedemn de înalta lui inteligență în onoarea mea și nu și-ar bate

joc de un nume, pe care l'am păstrat cinstit pentru neamul meu și pentru familia mea și pe care sunt hotărât a-l apăra și față de calomniile domnului Slavici.

E rândul d-lui Slavici, poftescă a dovedi, iar eu declar, că mă supun la orice osândă, dacă se vor dovedi de adevărate calomniile cuprinse în citatul reprodus în această scrisoare.

Arad, 8 Februarie 1911.

Dr. Ștefan C. Pop,
deputat dietal.

Lucruri interesante

Când o literatură a atins o oarecare maturitate în toate genurile; când adică generații întregi de scriitori au bătut toate potecile, urmașii încep să sburde, să se joace de a literatură, adică — cum ar veni pe românește — să ia câmpii...

Așa, în cursul timpului, gazetari de diferite neamuri și-a impus să nu mai întrebunțeze în articolele lor anumite conjucții. Și chiar în limba noastră nu numai scriitorii, dar chiar și gazetarii par'că s'au jurat să nu mai folosească pe „deja”. E adevărat, că a mai rămas rătăcind pe ici, pe colo o corupție a răposatului, în forma „dija”.

În Germania a fost odată o adevărată luptă împotriva literei r din un soi de poemă — și e un mare merit să alungi dintr'o întreagă poemă acest sunet, care se găsește în limba germană la fiecare cuvânt, aproape.

Scriitorul Brookes din veacul XVIII a evitat pe r într'o poemă întregă, în care voia să redea și calmul unei zile frumoase, dar l-a întrebunțat pe urmă în măsură neobicinuită pentru că s'a redat furtuna. Franz Rittler a scris 2 romane întregi, fără nici un r.

Se înțelege, că astfel de opere, ieșite din astfel de chinuri trebuie să ocupe un loc însemnat în literatura germană...

Cel mai mare premiu oferit până acum pentru aviație se datorește americanilor. E un premiu crescut prin subscripții, din partea unor persoane sau orașe. Începutul l-au făcut două ziare zilnice cu un fond de 1000 dolari, punând pentru aeronant condiția de a străbate continentul Americii de Nord dela un ocean la altul. Un ziar a mai adăugat încă 250.000 lei. Un club din San-Francisco promite 10.000 dolari dacă acest oraș va fi ales capătul liniei de sbor. Acest norocos aviator socotind toate ofertele ar trebui să ia pentru drumul de 4000 km. 465.000 lei, iar dacă primește să atingă și alte puncte în itinerariul său încasează suma frumoasă de 1 miliard 313 mii lei.

Pe cât de frumoasă suma pe atât de grea încercarea...

C.

Fapte și lucruri din România

Scrisori din București

Aniversarea Unirei — Serbările de ieri — Însemnătatea zilei de 24 Ianuarie — Cum e iubit Cuza la noi — Prigonirea memoriei lui Cuza — Regele Carol și Cuza — Reabilitarea unei sărbători naționale.

București, 25 Ianuarie st. v. Ziua de 24 Ianuarie s'a sărbătorit și anul acesta cu multă însuflețire în toate colțurile țării. Dela o vreme, această sărbătoare, pentru care oficialitatea avea par'că o frică ascunsă, s'a reabilitat. Azi și oficialitatea sărbătorește ziua în care s'a pus adevărata temelie solidă dezvoltării noastre de stat solidar, ziua în care visul nostru cel mai scump — unitatea națională — a început să devie o fericită realitate.

Nu mai încapă îndoială că 24 Ianuarie trebuie să stea în fruntea sărbătorilor noastre naționale. Și se cuvine să recunoaștem acest loc în fruntea aniversării unirei principatelor, atât din punct de vedere istoric, cât și ținând seamă de cultul spontan pe care întreg poporul românesc îl are pentru această zi.

Din punct de vedere istoric 24 Ianuarie ocupă locul de cinste al sărbătorilor noastre naționale pentru că dacă generația de patrioți însuși rași de-atunci n'ar fi izbutit să convingă străinitatea, și, ce e mai trist, mai mult pe boierii cât străinătatea, — despre necesitatea Unirii, atunci nici unul din actele mari cari au urmat — cari au culminat cu gloriosul război pentru independență și cu regalitatea, n'ar fi fost cu putință.

Dar în inima poporului românesc, cultul pentru această mare zi este cu atât mai adânc înrădăcinat cu cât de ea se leagă numele lui Cuza, acest mare domnitor care pentru prima oară a unit sub un sceptru românesc două țări surzinate atât de multă vreme despărțite și certate, domnitor milos care a împroprietărit pe țărani și confiscat în folosul statului averile mănăstirești deținute de greci primul Domn român în sfârșit căruia contemporani invidioși sau greșit inspirati în intențiile lor bune, i-au pus pe frunte, pe cununa de întemeetor al României moderne, aurul oia martiriului.

*

Cuza este idolatrizat la noi. Este idolatrizat la țară. Este idolatrizat și la orașe. Pretutindea figura sa simbolică stârnește entuziasm. La cîmpești, la serbări aniversare, la reprezentații operaționale numele lui Cuza deslănțuie furtună de aplauze și de urale. Mi-aduc aminte ce nebun a fost acum doi ani, când, cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani dela săvârșirea Unirii, s'a prezentat la Teatrul Național mișcătoarea legendă a neamului nostru *Carmen seculare*, scrisă în versul într'aripat și plin de patriotică simțire al d-lui D. Anghel și St. O. Iosif. Când a apărut Cuza în șirul evocativ al istoriei noastre naționale, adevărată orgie de entuziasm cuprinsese toate fetele. Piepturile se spargeau în urale și palmele se aprindeau în aplauze, și această frenezie a durat vre-o zece minute.

Poate că nici când un Suveran n'a fost mai căiri atât de iubit, cum e Cuza, adorat în colțurile sărăcicioase ale țărănilor Români.

Cu toate acestea, multă vreme memoria lui Cuza a fost neglijată de oficialitatea noastră, și ziua de 24 Ianuarie, a fost într'u câțiva trecuți rangul sărbătorilor de mîna a doua.

Cauza? Au crezut prigonitorii acestei scumpe memorii, că prin afirmarea curioasei lor ingratitudine... naționale, se vor recomanda în anumite cercuri înalte, ca niște nobile caractere. A fost numai o închipuire însă. Și o închipuire, că în loc să stârnească mulțumire în cercurile vizibile a fost capabilă mai de grabă să provoace indignare.

Cum? Adeacă un Rege mare, cum este și teleptul nostru Suveran, care prin faptele sale eroice și politice și-a ridicat un monument atât de mare în istoria noastră națională, să se simțea ofensat de cultul săvârșit spre cinstirea altui Domn mare. Ar fi fost cu neputință. Pe un Rege nu poate decât să-l doară și să-l offenseze nerecunoștința manifestată față de un strălucit predecesor.

Și așa a și fost. Dovadă, cu prilejul aniversării de 50 de ani dela săvârșirea Unirii, că Sa Regele Carol a rostit un toast, prin care recunoscut meritele lui Cuza, precum și recunoscând știința ce trebuie să se poarte acestui mare Domnitor. Aceste cuvinte regale au produs o impresie foarte bună în popor.

De-atunci, limbile oratorilor oficiali — și de elocvente, când era vorba să proslăvească faptele actualului Rege — au început să se deslănțuie și la amintirea lui Cuza-Vodă, — care, în trecut, fie zis, ori cât de mare să fi fost, prezintă totuși pentru contemporani, un mare defect: nu poate acorda nici o decorație.

*

Azi ziua de 24 Ianuarie, este sărbătorită aproape fără nici o sfială. Dacă din punct de vedere oficial, nu se dă acestei serbări amploarea festivităților prin cari se comemorează 10 Măști această lipsă este cu prisosință împlinită de poporul strălucit cu care Liga pentru unitatea culturii și serbează aniversarea Unirii, — mai ales de că

fruntea acestei instituții de cultură națională, află harnicul savant și șef al partidului naționalist, d. N. Iorga, în calitate de secretar general al comitetului central.

Anul acesta, Liga a organizat serbări cu acest prilej aproape în toate orașele țării. O strălucire deosebită, au avut serbările dela București și Craiova.

La București, s'a reprezentat la Teatrul Național splendida dramă istorică a d-lui B. Delavancea, *Apus de soare*; și la Ateneu a avut loc un concert și conferință.

La Craiova — unde serbarea a fost organizată de inimosul și activul președinte al secției locale, dl N. P. Romanescu, cu prețiosul concurs al secretarului secției, dl G. Mill Demetrescu, — printre alte numere foarte reușite, d-na El. Locusteanu-Bonciu, măiastra noastră interpretă a cântecului național, a cântat mai multe bucăți românești naționale, cari au stârnit un entuziasm extraordinar.

Bucureșteanul.

Inființarea

de biblioteci populare

Decizia Soc. ortodoxe a femeilor române

Încă dela înființarea ei societatea ortodoxă a femeilor române, și-a format un program demn din toate punctele de vedere de o instituție culturală cu scopuri atâta de nobile și patriotice.

Unele din punctele cu privire în program și fost realizate prin regulata ținere de conferințe cu subiecte patriotice și morale menite să creeze în sânul Societății noastre un curent sănătos și regenerativ.

Un alt punct important din programul Soc. ortodoxe a femeilor române este și înființarea de biblioteci populare.

Societatea va lua măsuri ca în timpul cel mai scurt posibil să se înființeze mai multe asemenea biblioteci înzestrate cu cărți atingând chestiuni din toate ramurile activității omenești.

Bibliotecile acestea populare vor fi deschise pentru toți aceia cari sunt dornici să se cultive.

Data fiind marea importanță pe care o au citirile folositoare asupra formării minții și caracterului se poate spune, că prin realizarea acestui însemnat punct din programul său de activitate, Societatea ortodoxă a femeilor române și câștigă un drept mai mult la recunoștința țării întregi.

Zilele acestea va avea loc adunarea comitetului central cu care ocazie se va lua în discuție și chestiunea înființării de biblioteci.

REZUMAT

Jocul de șah

— Introducere — Ce este șahul? — Istoria jocului — Intreceri și măiestrii de șah —

Jocul de șah este fără îndoială unul dintre cele mai nobile și mai răspândite jocuri. În el se ascunde o putere oarecare, care te atrage și te cucerește. Cine îl învață și are răbdare, să se exerciteze 2 sau 3 săptămâni, până când ajunge să joace cu un începător ca el, apoi cu unul, care e deja „autoritate” în joc, acela să fie sigur, că nu-l va uita niciodată. Au fost unii, cari în zelul nespuse de a cunoaște cât mai bine știința șahului au nebunit, — căzând jertfă, dar nu ne poate arăta cronica nici un om, care fiind odată jucător pătimaș de șah să-l fi urât. Da, sunt unii, cari nepricepând nimic și văzând, numai fețele îngândurate ale jucătorilor, cari se trudesă a rezolvi criza în care au ajuns ei pe tabla de șah, ignorează șahul și nu-l înțelege decât cei cari îl pricep. Într'adevăr omul serios nicicând nu poate avea o distracție mai plăcută decât în acest joc, se înțelege până când e jucat din distracție, căci trecând limitele îl putem face atent pe respectivul la proverbul românesc: „Ce-i prea mult nu-i sănătos.”

Înainte de toate o întrebare așteaptă răspuns: ce este șahul? La aceasta nu e așa de ușor răspunsul, pe cum o gândește omul. Șahul — să răspundem scurt — constă din elementele *jocului a științei și a artei*. Elementele conceptive de joc să arată în următoarele:

În orice joc sunt 2 sau mai multe partide emulatoare dintre cari una pierde, una câștigă, sau rezultatul se neutralizează. Astfel și în șah. În orice joc sunt anumite reguli, cari designează mersul jocului; orice joc se poate însuși prin o exercitare îndelungată. (Übung macht den Meister) Asemenea și jocul de șah.

Am zis șahul cuprinde în sine și elemente de ale științei. Evident, căci se dezvoltă mereu ca și științele celelalte, știința jucătorilor crește mereu, șahul prin *mille de variațiuni* ale sale și-a câștigat numele de „jocul cel mai combinat” unde *norocul nu hotărăște*, ca la jocurile celelalte de cărți, ci știința jucătorilor și exercitarea potrivită. Jocul de șah este învăluit în colorii artistice, dacă ajunge în mâna „măestrilor” de șah, cari produc într'adevăr jocuri de toată frumusețea.

Și într'adevăr șahul în gradul de azi a dezvoltării sale, posedă o frumusețe extraordinară. Dintre diferitele deslegări a crizelor de pe tabla de șah să alegeți una, cea mai bună, este într'adevăr lucru greu.

Jocul de șah își are origina în Orient, acolo în patria Arabilor vestiți pentru aplicarea lor extraordinară la științele abstracte, dar mai ales la astronomie și matematică. Acolo e locul nașterii șahului, într'un loc deîn și noi, Europei, durere dela ei am învățat jocul, pe vremea expedițiilor cruciate. Despre originea jocului vorbesc mai multe legende. Dintre aceste nici una nu poartă peceta siguranței.

Venind cavalerii din Palestina acasă, au lăsat ei jocul; în fie-care cetate îl jucau cu patimă înversunată, încât au dat naștere la mai multe ordonațiuni atât din partea Papei, cât și din partea diferiților regi, în cari a fost oprit jocul de șah.

Fapt e, că în cursul veacurilor oamenii mari a societății, a științei și a lumii politice toți erau excelenți șahiști. Astfel Frederic Barabara, Cristofor Columb, Risselieu, Franklin Benjamin, Napoleon Bonaparte, Moltke, Bismark etc. etc. Azi șahul e atât de răspândit, încât în fie-care oraș mare aflăm câte una sau mai multe societăți de șah.

Azi sunt „maestri eminenți”, cari aranjează în fiecare an în orașele mari mari întreceri de șah, și aceste decurg și durează 2 ori 3 săptămâni, însoțite de un interes deosebit din partea lumii culte de pretutindeni. Așa maestri are fiecare națiune mai culte; chiar și Ungurii au 3 (trei), noi Români n'avem nici unul. Șahistul respectiv are lipsă de toată încordarea a puterilor sale pentru câștigarea titlului de „maestru”.

Anume pentru acest scop să aranjează în fiecare an o întrecere (în anul acesta va fi în San-Sebastiano din Spania). Acolo își trimite fiecare națiune pe un reprezentant al său, pe cel mai bun șahist (care asemenea se decide prin o *întrecere națională de șah*) și dintre toți aceștia șahiști excelenți acela, care iasă învingător, ajungând la locul întâi, acela primește titlul de „maestru”.

La întrecerile din anii de pe urmă s'au distins mai ales Emanuel Lasker (american), Schlechter (austriac), Rubinstein (rus), Tarasch (neamț), Duras (bohem).

Lasker purtând titlul „de cel mai bun jucător din lume”, a fost de repetite ori chemat din partea lui Schlechter și alui Tarasch la o luptă de întrecere numită „metch” pentru titlul acesta atât de glorios. Dar în zădar, el a păstrat-o și îl păstează până în ziua de azi învingând totdeauna pe provocătorii lui. El și-a câștigat-o dela Steiner, care a fost un șahist foarte renumit și l'a învins pe Steiner în Sant-Petersburg atât de zdrobitor, încât acesta a nebunit și petrecând mai mulți ani prin sanatoare s'a vindecat în urmă, dar și-a propus la îndemnul medicilor să nu se mai joace în șah cu pasiunea aceea, cu care a jucat mai înainte.

Matineul V

A fost sârbătoare, marea sârbătoare a portului românesc. Culisele sunt împodobite cu minunății de chilimuri cu adevărat românești.

Publicul foarte numeros, aștepta nerăbdător. Serbarea s'a început cu comedia „Rococo” de Gyp. E o comedie tendențioasă, foarte nemerit aleasă pentru seara asta. Tendința e interpretată cu o vervă artistică și seninătate drăgălașă de d-șoara Florica Cioran care ne-a frapat. A fost

de tot bine d-șoara „Rococo”, muștrând pe Argintoianu pentru modernismul său exagerat.

În deosebi grațioasă a fost d-na Hermina Vasilon în rolul său de „mama”. Trebuie să remarcăm zelul și abilitatea d-ilor dr. Teodor Roxin, I. Giurgiu și nu putem trece cu vederea apariția dulce a d-șoarei Aurica Burdan în rolul său mic de servitoare.

Comedia în partea a doua reprezentată escelent a stârnit aplauze cari abia după a treia apariție a d-șoarei Cioran au conținut.

Piesa a urmat-o jocurile naționale. Și în aceste puncte seara aceasta ne-a adus atâta farmec și frumusețe, încât — am rămas cu toții țin-tuiți locului. Și prin inima noastră trecuse fiori de plăcere. Mulți pentru primadată au simțit ce înseamnă a fi român.

S'a jucat cu o grație ce nu se poate tălmăci:

a) *Brăulețul* de d-șoarele Stella Suci, Anicuța Pop, Mărioara Trailescu, Livia Vătan, Angela Radovan, Georgina Pop, în cele mai frumoase costume naționale.

b) *Zuralia* de d-șoarele Aurica Burdan, Livia Vătan, Zenuța Popovici, Viorica Ursu, Georgina Pop, Anicuța Pop, cu o suavă chochetărie și avânt.

c) *Învârțita* de d-șoarele: Aurelia Păcurariu și Florica Crișianu în elegantele costume din Sălăște, cu d-nii dr. Crișan și dr. Cupu.

Toate trei jocurile acestea, reflectează sufletul românesc grațios, galeș, falnic și visător. Trei juvaere, cari trebuie prinse și popularizate.

După acestea a apărut pe scenă d. Toni Bogdan cu fluierul său fermecat. Ne-a alintat în legănarea dorului ce respiră înduioșetorul „Cântec al ciobanului”, ne-a cântat cu surdina — o doină din munți și cu accente mai vesele „Auzi valea...”. Publicul era extaziat și furtuna de aplauze nu mai conținea.

Au apărut apoi o grupă drăgălașă de copii și copile în portul minunat al pădurencelor, jucând frumos și cu temperament „hora” „ardeleană” și „brăul”. Era un tablou încântător să vezi pe copilele acele mitite jucând așa precis, așa frumos.

E demn de amintire „Banul Mărăcine” jucat tot de grupa aceasta drăgălașă de copii cu o uimitoare perfecțiune. Mai ales Lilly Ardelean a fost ne'ntrecută ca vâtav.

În fine, „Tabloul vivanț”. Feeric. Minunat. Româncuțele acestea suave făceau un tablou, care nu va peri de grabă din suflet. Era frumos ca un vis, și fluierul cânta dulce din depărtare: „În fânul de curând cosit...” O.

INFORMAȚIUNI

De-ale noastre.

Arad, 8 Februarie 1911.

Din cauza defectuosității becurilor de gaz aerian, provocată din cauza înghețului de ieri, redacția noastră, precum și atelierile tipografice, au fost azi noapte într'o complectă stare de întuneric. Din aceasta cauză, la slaba lumină a lumânărilor, lucrătorii tipografi nu au putut, — cu toată osteneala ce și-au dat să culeagă manuscrisele pentru ziar și ca urmare, numărul din „Românul” de azi apare redus ca materie. Cerem scuze cetitorilor noștri, și îi rugăm să ne ierte, că fără voia noastră „Românul” de astăzi, nu apare cu numărul obi-cinuit de pagini.

Chestiunea asocierii d-lui dr. Pavel Oprea și soții — e limpede — am rectificat și noi greșala făcută cu publicarea convocătorului din ne-băgare de seamă deja în N-rul nostru de alaltă-eri. Și recunoaștem, că ni-a atras, atențiunea asupra acestei erori și articolul scris de dl V. Os- vadă în „Tribuna”. Aprobăm firește toate cele cuprinse în acel „memento”, mai adaugând poate una încă: După cum știm noi în comitatul Huniedoarei există o Reuniune economică de felul, cum „binevoitorii” soți ai d-lui Oprea ar fi s'o

contempleze. Reuniune curat românească. Condușă de harnice și pricepute mâni. Zarandani s'ar putea atăsa acestei reuniuni. E datoria frunțașilor zarandani, ca văzând lipsa ce-o simțeste poporul pentru o astfel de reuniune, să-i îndrumeze pe doritori la acei oameni, cari sunt pricepuți în chestiuni de acestea.

Noi am salutat totdeauna cu dragoste și acțiunea d-lui Osvadă privitoare la asocieri. Și cum remarcasem cu plăcere și turneul său din zilele trecute, făcut în acest scop, chiar în Zarand e natural, că ne ținem de datoria, să avertisăm din nou obștea românească, că *promovarea adevărată a intereselor ei de tot felul, cu atât mai mult dar a celor economice, numai cu Români și prin Români și-o poate ajunge.*

Ierteni-se deci greșala. Căci: „eror particularis non derogat veritati principii generalis“. O greșală în amănunte, nu-i încă atentat împotriva marelui adevăr principial, susținut și de noi cu aceiași convingere, cu care-l susține d. V. Osvadă.

Comedia Burdea—Budeanu. La 6 și 7 Februarie a. c. s'a judecat înaintea Curții cu jurați dela tribunalul din Caransebeș faimosul proces criminal intentat în contra lui Budeanu din Mehadia acuzat de intenție de omor contra lui Burdea. Acuzatul a fost apărat de d. dr. Vladone avocat în Bozovicu. Tribunalul era prezidat de v.-președinte d. Rieger, iar acuzarea a fost susținută de d. procuror Eggi. Intre jurați au fost d-nii: Aurel Moacă, preoții I. Popovicu, N. Turcan, Iuliu Vuia și alții. Auditorul era ticsit de lume, intelectuali, maeștri și țărani. Un interes deosebit s'a manifestat față de această formală comedie.

La 7 Februarie ora 11 și jum. verdictul juraților, comunicat tribunalului de către președintele Aurel Moacă a achitat pe acuzat de premeditarea de omor, dar l-a făcut culpabil pentru conturbarea liniștii publice și astfel tribunalul l-a osândit la o lună închisoare și 10 cor. amendă. Având în vedere, că acuzatul a făcut deja 4 luni în arest preventiv, i-s'a luat aceasta în considerație, intrând în pedeapsa dictată.

A provocat un răs îndelungat, destăinuirile făcute de acuzat, în apărarea sa penală, când a zis: „On. tribunal! Eri la ora 5, eșind dela tribunal, am întâlnit în piață pe d. Burdea, care dând mâna cu mine mi-a zis: „Vezi frate Costo, noi amândoi suntem așa de nevinovați, ca și neaua de aici.“

Și să nu zici că totul a fost numai o comedie pe socoteala justiției și în sarcina Statului.

Petreckeri.

Șezători culturale. Acest fel de a lumina poporul nostru dela sate se practică mai departe în jurul Reghinului-săsesc, unde s'au început de doi ani sub conducerea protopopului gr.-cat. de acolo. În timpul mai din urmă ni-se scrie, că s'au cetit de către protop. Popa și preoții Căliman și T. Brana în comuna Petelea (a doua oară), „Ce să cetim și cu ce să ne îmbrăcăm?“ și „O scurtă istorie a neamului nostru“, printre cari s'au declamat bucăți glumețe de-ale lui Speranță.

La 5 Februarie seara au cetit în frunțașă comună Gorghiu, preotul Muntenescu „Despre buna chiverniseală și cruțare“, iar învățătorul G. Maior „Despre însoțiri“. Învățătorul s'a produs minunat în cântări cu un grup de adulți. Protopopul de față și aci, ca în tot locul, a adus cuvinte de laudă tuturor celorce li-s'au căzut. Șezătorile se vor continua, ca să se primenească tot mai mult sufletul românesc din aceste părți uitate chiar și de mulți, cari — fiind la fața locului — ar avea și datorințe către obște.

Despărțământul „Astrei“ tânjește aci fără director și fără semne de viață culturală.

Coresp.

Din patrie.

M. Sa împăratul la Budapesta. Din Viena ni-se telegrafiază, că azi, Miercuri, la 1 oră d. a. M. Sa împăratul a plecat la Budapesta. M. Sa va petrece în Budapesta până la sfârșitul lui Februarie.

Fecior de rege — cerșind. Seghedinul, acel Seghedin de o tristă amintire își are și el noutățile sale. Pe stradele pardosite, troienite se primblă un tânăr sprijinit pe-o cărjă E Milan Kristici copilul din flori al reposatului Milan Obrenovici, regele Sârbiei. Cine nu-l cunoaște din auzite pe acest copil desmoștenit de soartă? Cine n'a auzit de producțiunile sale artistice de pe scena Orfeului Royal? Chipeș era și svelt. Acum e șchiop. Umblă 'n cărjă și cerșește milă ca să-și poată procura un picior de lemn. Motocicleta i-a frânt piciorul cu prilejul unui accident.

Un reporteras nemilos l-a descoperit și i-a luat un interviu. Ce să-i spună sârmanul Kristici? Zicea că-i vesel, să scaldă superb în razele strălucite ale trecutului. Iubește viața, cântarea și bohemia. „De acum însă — duc cea mai tristă viață. Sunt amputat.“ — Atât, și porni să cerșască înainte.

Sfârșitul unei cariere — strălucite. Ziarele din Oradea-mare scriu de drama mișcătoare a unui fost căpitan de honvezi, Bela László care a devenit șarlatan și escroc notoric. Intr'adevăr e trist să vezi cum se ruinează câte-un om răpit de patima beției și a cărților de joc. Însă nici la un caz nu suntem în drept să-l deplângem. E dureros numai, că un asemenea caz ilustrează prea evident acele principii degenerate, cari se înstăpănesc peste sufletele tinerilor desmierdați, dați în voia valurilor vieții.

Laszlo era băiat alintat, avut și-un militar apreciat. În vrâstă de 28 de ani a fost promovat la rangul de căpitan. Trăia în cele mai bune condițiuni de viață răsfățat de superiori, iubit de prieteni și protejat de rudeni. Și totuș — ursita nu ș'a putut-o învinge. S'a depravat, a intrat tot mai adânc în mocirla din care nu este scăpare. Inglodit în datorii și veșnic în beție a fost sllit să părăsească miliția. De-atunci tot decade, acum e arestat pentru șantaj și alte manevrări de tot soiul, cu cari se îndeletnicise în pribegia sa de escroc.

Victima averei. Din Nerău ni-se scrie: Pe lângă luxul exagerat, ce s'a înstăpănit între frații noștri germani din Torontal, foarte mult contribuie la ruina lor materială jocul hazardat de cărți, ce din zi în zi își culege victimele sale desechilibrate. Cea mai nouă victimă a acestui obicei de testabil este proprietarul Josif Götz din Teremia-mare. În seara de 6 Februarie st. nou s'a dus acasă dela birt spre a lua bani cu scop de a juca cărți. Astfel el s'a aprovisionat cu suma de 15 mii coroane și eșind din casă ca bun gospodar ce era, a trecut pe la grajduri. Însă din nefericire s'a dus la moarte. Niște hoți, cari cunoscându-i obiceiul îl așteptau în umbră, îi aplicară o lovitură strașnică la cap, lăsându-l mort, fără cuvânt. În urmă luându-i banii și bijuteriile — au dispărut. Abia târziu l'au aflat servitorii reînțorși din sat. Cazul îl anunțaseră grabnic la jandarmerie, care i-a arestat bănuindu-i cu omorul. O comisie examinătoare dela Chichinda a ieșit la fața locului, însă adevărații tâlhari nu s'au aflat. Servitorii s'au legitimat.

Din străinătate.

Pretendent la tronul Angliei. „Printul“ John de Gueph, locuind la Brooklyn (New-York) își publică autobiografia, prin care lumea va afla, nu fără surprindere, că dânsul e fiul legitim dintr'o primă căsătorie secretă a lui Eduard VII, și că reclamă deci Coroana Angliei. Dovezile acestei pretențiuni senzaționale, din nenorocire nu sunt tocmai convingătoare, căci John de Gueph, pretinde, că și-a pierdut toate documentele cu prilejul cutremurului de pământ din San-Francisco și că deci trebuie să-l crează lumea pe cuvânt.

După dânsul, muma lui, o frumusețe irlandeză, pe care n'o arată, decât sub numele de Lady Mary, — fără să precizeze mai mult cine e și ce ursită avea, trăia la Curtea Angliei și fu observată de prințul de Gal, care se inamora într'atât de dânsa, încât să căsători în ascuns cu ea la Kingstown la 1 Aprilie (nenorocită dată!) 1860.

John, cum se născu, fu încredințat unei doici din popor Doica și pruncul fură trimiși în India, unde acest moștenitor al mărețului „Tron“, a petrecut cea mai mare parte a vieții sale. Mumă-sa veni după el, și amândoi se devotară operii misionarilor. John, investmântat cu un turban și haine indiene, dobândi în curând o foarte mare influență asupra populațiilor, căci era înzestrat

de-o putere hipnotică superioară. Era cunoscut sub numele de „ioghi cel alb“. După moartea mamei sale, care a fost îngropată, sub un nume schimbat într'un cimitir indian, dânsul se stabilă în America, de unde intră în corespondență cu Curtea Angliei. Lord Knollys, devotatul secretar al lui Eduard VII, i-a răspuns cu câteva formule de politeță, că i-s'au primit scrisorile și răspunsul acesta, John de Gueph, îl prezintă ca o probă a legitimității lui. Zice, că n'a vrut să facă scandal cât timp trăia părintele lui, dar acum pretinde să fie încoronat, în primăvara viitoare, Rege al Angliei în locul lui Gheorghe al V-lea.

Vizita Impăratului Wilhelm la Papa. S'a zvonit, că Impăratul Wilhelm va vizita cu prilejul călătoriei sale în Italia și pe Papa dela Roma. Știrea a fost confirmată acum de „Frankfurter Zeitung“. Față de această știre „Lokalanzeiger“ anunță însă că Impăratul nu va vizita pe Papa.

Ceartă în „Reichsrat“. Se anunță din Berlin Reichsratul a fost azi mărturia unui penibil incident. În decursul dezbaterii legii comerțului ambulant, Mahler, deputat sionist a ajuns în conflict cu deputatul creștin-social Malici. S'a produs un scandal nemaipomenit insultându-se cu cele mai discalificabile și grosolane expresiuni. La ieșire s'au încăierat injurându-se și bătându-se ca niște mahalagii.

Aasinaarea ministrului Persiei. Ministrul de finanțe al Persiei, la viața căruia s'a atentat zilele acestea, a murit. Atentatorii au fost doi supuși ruși, pe cari a cerut Rusia să fie extradați.

Se susține, că atentatul s'a întâmplat în urma agitației preoțimeii contra înființării unei filiale a băncii rusești în Ispahan.

x Prăvălie nouă de ceasornice și juvaerice în edificiul școlii de fete din strada Weitzer János. Prețuri surprinzător de mici. Serviciu prompt. Repararea oroloagelor se face pe lângă garanție. Se roagă de sprijin binevoitor, pururea gata de serviciu, Vogel László orologier și juvaergiu. Arad în edificiul școlii de fete din str. Weitzer János.

BIBLIOGRAFII.

—x—

Au apărut:

„Neamul românesc literar“ cu următorul sumar: N. Iorga: O carte despre București. — M. Vlad: Mihai Viteazul (schită de poem dramatic). — I.: Cugetări. — Volbură Poiană: Cântarea ta (poezie). — Irina G. Lecca; Mărgica. — Tiberiu Crudu: Starea învățământului primar prelungit în câteva state din Germania. — I.: Cugetări.

„Actualitatea ilustrată“, foare săptămânală — apare Sâmbăta. Redacția Str. Morilor No. 7. București.

„Viața agricolă“. Anul I. No. 12. Redacția S. Constantin, 7. București.

„Foaia școlastică“. Anul XIII. No. 3. Blaj.

„Revista democrației române“. Anul I. No. 44. Redacția Calea Victoriei, 56.

„Idealul nostru“. Anul I. No. 1.

„Ramuri“. Anul VI. No. 15.

POȘTA REDACȚIEI

Văd. Veronica din S. Poezia ce ne-ați trimis este foarte frumoasă, dar fiind vorba despre noi, trebuie să recunoașteți, că „lauda de sine nu miroasă bine“ și deci n'o putem publica. Secretariatul nostru însă o va păstra, mulțumindu-vă de dragostea ce-i arătați în acea poezie, care denotă, că vă călăuziți de cele mai frumoase sentimente.

Anonim. Dacă nu iubeați ci rămâneți în călugărie „retras de lume“, desigur, n'ați mai fi scris „Sonetul“ ce ne-ați trimis. „Ce să fac în viitor?“ De sigur să faceți orice, dar „Sonete“ să nu mai faceți!

Redactor responsabil: Atanasiu Halmăgian.

Mare asortiment
de
ghete de bal
in culoarea aurului, din atlas
albastru și trandafriu, din
piele de lack și chevreaux

la
Weinberger János

cel mai distins magazin de ghete.

ARAD, Andrásy-tér nr. 20.

25 (10)

Librăria Diecezană

Arad, Strada Deák Ferencz 33.

Asortiment bogat in revizite de scris pentru cancelarii, hârtie albă de scris, hârtie concept, penițe, cerneală, creioane, ș. a., tipărituri pentru avocați și socioțile bisericești. Cărți de literatură, pedagogie, filozofie, teatru, poezii, nuvele și romane, acomodate pentru bibliotecile parohiale și școlare.

Revizite bisericești ca: Ornate, prapori, icoane, ripide, cruci pe altar și portative, litier, potire de bronz și argint, prășnicare, cădelnițe, candelă, brăne și pălării preoțești, precum și toate cărțile bisericești.

Revizite școlare fizicale conform articolului de lege XXVII. din 1907, hartele geografice necesare în școlile populare. Tablouri istorice. Registre pentru comercianți.

La cerere trimite catalogul gratis și franco.

Nádray Mihály

birou de arhitectură

Arad, Fejsze-utca nr. 34.

Execută tot felul de planuri și zidiri în bransa aceasta. Execuție constiențioasă. Prețuri foarte moderate. La dorință execut planuri și prospecte.

La Librăria die- cezană, Arad

se capătă

MINEILE

pe 12 luni, în 12 vol.
legate în pele cu cop-
cii, 1 vol. 14.50, toate
volumele Coroane 172.

La administrația ziarului

„Românul“

se primesc anunțuri cu prețurile
cele mai moderate.

TIPOGRAFIA DIECEZANĂ

ARAD, STR. BATTYÁNYI 2.

Asortată fiind cu cel mai
variu și mai modern ma-
terial pentru lucrări ce
ating arta tipografică, se
recomandă a executa tot
felul de tipărituri ca : Do-
cumente, liste de escompt
percepțiuni și erogațiuni,
învitări pentru petreceri.